

РЕАГУВАННЯ ПОПУЛЯЦІЙ ДЕЯКИХ ВИДІВ РІЗНОТРАВ'Я НА ВИПАС В УМОВАХ ЗАПЛАВНИХ ЛУК РІЧКИ ПСЕЛ (СУМСЬКА ОБЛ.)

Природні лучні кормові угіддя – сіножаті і пасовища є основною сировинною базою для тваринництва. Стабільність існування, збереження стійкої продуктивності та динаміка лучних угруповань обумовлюється структурою популяцій лучного травостою. Одним із найбільш помітних проявів впливу випасу на заплавні луки є трансформація популяційної щільності у видів рослин, що складають травостій.

Мета нашого дослідження полягала у вивченні характеру зміни популяційної щільності деяких видів лучного різнотрав'я у відповідь на антропогенні навантаження.

В якості об'єктів дослідження було обрано три види лучного різнотрав'я: *Achillea millefolium* L. (Деревій звичайний); *Prunella vulgaris* L. (Суховершики звичайні); *Stenactis (Phalacrolooma) annua* (L.) Cass. (Стенактис (Тонколучник) однорічний), які є характерними та поширеними в лучних фітоценозах заплави Псла.

В нашому дослідженні популяційна щільність трьох видів різнотрав'я, що вивчалися, реєструвалась на протязі вегетаційних сезонів з 2010 по 2013 рр. на пробних ділянках розміром 40 x 25 см з наступним перерахунком в шт. на 1 м². Дослідження проводились на заплавних луках р. Псел (Сумська обл.) в умовах пасовищних (пасквальних) навантажень. Пасквальний градієнт ділився на 5 ступенів: ПД0 відповідали ділянки лук, які не зазнавали антропогенних навантажень; ПД1 – ПД3 – ділянки із відповідним збільшенням кількості поголів'я великої рогатої худоби від 2 – 3 до 10 – 12 голів на га, ПД4 – ділянки із безсистемними пасовищними навантаженнями.

Популяції *A. millefolium* виявили високу стійкість до випасу: їх щільність статистично достовірно зростала від 32,05±4,055 (ПД0) до 42,15±5,643 (ПД1); 47,95±6,698 (ПД2); 62,7±7,319 (ПД3); 134,72±11,462 (ПД4) особин/м². Найбільша щільність популяцій спостерігається в умовах лук із безсистемними пасовищними навантаженнями, де більшість видів лучних трав не можуть зростати через надмірне ущільнення та збіднення ґрунту, що свідчить про низьку конкурентну спроможність *A. millefolium*. Подібні результати були отримані іншими вченими [Пименова, 2003], які з'ясували, що підвищена щільність популяцій *A. millefolium* спостерігається в умовах різноманітних стресів на луки. Популяції *P. vulgaris* мали високу стійкість до випасу, їх щільність статистично достовірно зростала: від 8,35±2,695 (ПД0) до 21,59±5,089 (ПД1); 19,82±4,393 (ПД2); 35±6,085 (ПД3) особин/м². Експериментально встановлено, що при підвищенні щільності популяцій *P. vulgaris* спостерігається здрібнення особин та збільшення їх диференціації за розмірами [Miller, Winn, Schemske; 1994]. Популяції *S. annua* є стійкими до випасу: їх щільність статистично достовірно змінювалась від 8,88±1,559 (ПД0) до 5,69±1,143 (ПД1); 18,94±3,018 (ПД2); 7,52±1,650 (ПД3) особин/м².

Отже, пасквальний градієнт мав виражений вплив на зміну популяційної щільності досліджуваних видів, спостерігалась статистично достовірна (на рівні 95%) зміна даного параметру при посиленні пасовищних навантажень на луки. Досліджувані види адаптуються до стресових умов, пов'язаних з випасом худоби, шляхом зростання щільності популяцій та здрібнення особин і не випадають з травостою.